

Asymetrie zakotvení hospodářské a měnové unie v právu EU: vývoj a současný stav

Mgr. Ing. Petr Wawrosz

Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační seminář

Harmonizace fiskální a sociální politiky v EU?

Brno, 4. května 2012

Tento seminář je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hospodářská a měnová unie (HMU)

- www.euroskop.cz: HMU představuje nejvyšší stupeň ekonomické integrace založený na vnitřním trhu. V jejím rámci státy koordinují své hospodářské a fiskální politiky (země splňující podmínky pro přijetí jednotné měny mají jednotnou měnovou politiku). Tento proces je často označován jako evropská měnová unie, popřípadě měnová unie, jelikož hospodářská část unifikace nebyla na rozdíl od měnové dosud zcela naplněna.

Měnová unie (MU)

- Jasný cíl: společná měna
- Jasně definovaný orgán provádějící měnovou politiku v zemích MU: ECB
- Harmonogram, jak má být MU dosaženo
- Jasně podmínky pro státy, které se chtějí k MU připojit

Hospodářská unie (HU)

- Rozumí se: jednotný trh, společná pravidla hospodářské soutěže, regionální a strukturální politiku a koordinaci hospodářských politik včetně závazných pravidel pro rozpočtové politiky.
- Fakticky HU představuje v EU mezivládní spolupráci v oblasti hospodářských politik.

Charakteristiky HU

- vysoká míra integrace všech trhů ekonomiky;
- podobná ekonomická úroveň v jednotlivých územích;
- vysoká míra podobnosti struktury hospodářství;
- diverzifikace výroby;
- mobilita pracovních sil
- Charakteristiky jsou totožné s charakteristikami optimální měnové oblasti. MU nemůže úspěšně fungovat bez HU!

Smlouva o Evropském společenství

- Jedná se o novelizovanou smlouvu o Evropském hospodářském společenství z roku 1957
- K novelizaci došlo v roce 1992 prostřednictvím tzv. Maastrichtské smlouvy.
- Novelizací byla zakotvena problematika HMU.

Fáze zavádění HMU

- Smlouva stanoví, že HMU bude realizována ve třech etapách:
- první etapa (1. červenec 1990 až 31. prosinec 1993): volný pohyb kapitálu mezi členskými státy, užší spolupráce hospodářských politik a užší spolupráce mezi centrálními bankami;
- druhá etapa (1. leden 1994 až 31. prosinec 1998): konvergence hospodářských a měnových politik členských států (k zajištění cenové stability a zdravých veřejných financí) a vytvoření Evropského měnového institutu (EMI) a Evropské centrální banky v roce 1998;
- třetí etapa (od 1. ledna 1999): nevratné zafixování směnných kursů a zavedení jednotné měny na zahraničních trzích a pro elektronické platby, následované zavedením bankovek a mincí eura 1. ledna 2002.

Cíle ES a HMU

- Úkolem Společenství je vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie, stejně jako prováděním společných politik nebo činností uvedených v člancích 3 a 4 podporovat harmonický, vyvážený a trvale udržitelný rozvoj hospodářského života, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení s muži a ženami, trvale udržitelný a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence ekonomické výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.

HU – v hlavní roli státy

- článek 98 SES: „Členské státy provádějí své hospodářské politiky se záměrem přispívat k dosažení cílů Společenství uvedených v článku 2, a v návaznosti na hlavní směry uvedené v článku 99 odstavec 2. Členské státy a Společenství postupují ve shodě se zásadami stanovenými v článku 4 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž je podporována účinná alokace zdrojů.

- článek 99 SES: Členské státy považují své hospodářské politiky za věc společného zájmu a koordinují je v rámci Rady v souladu s ustanoveními článku 98.

Rada přijme kvalifikovanou většinou na doporučení Komise návrh hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství a podá o tom zprávu Evropské radě.

Zjistí-li se, že hospodářské politiky členského státu nejsou v souladu s hlavními směry uvedenými v odstavci 2, nebo že vyvolávají riziko ohrožení fungování hospodářské a měnové unie, může Rada kvalifikovanou většinou na doporučení Komise dát dotyčnému členskému státu nezbytná doporučení. Rada může kvalifikovanou většinou na návrh Komise rozhodnout o zveřejnění svých doporučení.

HU – rozpočtová pravidla

- článek 104 SES: Členské státy se vyvarují nadměrných schodků veřejných financí.
- V praxi deficit veřejných rozpočtů méně než 3 % HDP, veřejný dluh méně než 60 % HDP
- Pokud členský stát nesplňuje, tak dle SES může Rada: požádat dotyčný členský stát (DTČ), aby před vydáním obligací a cenných papírů zveřejnil dodatečné informace, které Rada určí; b) vyzvat Evropskou investiční banku, aby přehodnotila svou úvěrovou politiku vůči DTČ ; c) požádat DTČ, aby uložil neúročný vklad v přiměřené velikosti u Společenství, dokud nebude podle názoru Rady nadměrný schodek upraven nadměrný schodek upraven; d) uložit přiměřené pokuty.
- Rada zástupci členských států

MU

- Vznik ECB
- článek 105 SES: Prvořadým cílem ESCB je udržovat cenovou stabilitu. Ani, by byl dotčen cíl cenové stability, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky ve Společenství se záměrem přispět k dosažení cílů Společenství, jak jsou vymezeny v článku 2. ESCB jedná ve shodě se zásadami stanovenými v článku 4 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž je podporována účinná alokace zdrojů.
Základní úkoly uskutečňované ESCB jsou: definovat a provádět měnovou politiku Společenství, provádět devizové operace, držet a spravovat oficiální devizové rezervy členských států, podporovat plynulé fungování platebních systémů.

Postavení ECB

- článek 106 SES: ECB má výlučné právo povolovat vydávání bankovek ve Společenství. ECB a národní ústřední banky mohou takové bankovky vydávat. Bankovky vydané ECB a národními ústředními bankami jsou jedinými bankovkami, které mají status zákonného platidla ve Společenství. Členské státy mohou vydávat mince poté, kdy objem jejich emise schválí ECB.
- článek 108 SES: Při výkonu pravomocí a uskutečňování úkolů a povinností svěřených jim touto smlouvou nebudou ani ECB, ani národní ústřední banka, ani žádný člen jejich orgánů s rozhodovacími pravomocemi požadovat nebo přijímat pokyny od orgánů Společenství, od žádné vlády členského státu nebo od jakéhokoli jiného orgánu. Orgány Společenství a vlády členských států se zavazují respektovat tento princip a neusilovat o ovlivňování členů orgánů ECB s rozhodovacími pravomocemi či národních ústředních bank při plnění jejich úkolů.
- článek 110 SES: K plnění úkolů svěřených ESCB, v souladu s ustanoveními této smlouvy a za podmínek stanovených Statutem ESCB, ECB: vydává nařízení a rozhodnutí nezbytná pro plnění úkolů svěřených ESCB touto smlouvou a Statutem ESCB, podává doporučení a zaujímá stanoviska. Nařízení má obecnou závaznost. Je závazné ve všech svých částech a bezprostředně použitelné v každém členském státu. Rozhodnutí je závazné ve všech částech pro toho, komu je určeno. Doporučení a stanoviska závazná nejsou.

Proč jen MU a ne i HU

- Měnovou politiku ztratili politici už dříve
- Hospodářskou politiku mohli politici stále ovlivňovat
- Rozdílné hospodářské politiky mohly reflektovat odlišnou hospodářskou situaci jednotlivých zemí a na základě konkrétních podmínek odlišnými způsoby směřovat k HU.

Evropská ústava (SÚE) a HU

- článek 177 SÚE: Pro účely článku I-3 zahrnují činnosti členských států a Unie za podmínek stanovených Ústavou zavedení hospodářské politiky, která je založena na úzké koordinaci hospodářských politik členských států, na vnitřním trhu a na vymezení společných cílů a která je prováděna v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží. Souběžně s tím zahrnují tyto činnosti za podmínek a v souladu s postupy stanovenými v Ústavě jednotnou měnu - euro, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, jejímž prvořadým cílem je udržovat cenovou stabilitu a, aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecné hospodářské politiky v Unii v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží. Tyto činnosti členských států a Unie zahrnují dodržování následujících hlavních zásad: stabilní ceny, zdravé veřejné finance a měnové podmínky a stabilní platební bilance.

Evropská ústava a HU

- článek 179 SÚE: Členské státy považují své hospodářské politiky za věc společného zájmu.
Rada na doporučení Komise vypracuje návrh hlavních směrů hospodářských politik členských států a Unie a podá o tom zprávu Evropské radě. Evropská rada na základě zprávy Rady projedná závěry o hlavních směrech hospodářských politik členských států a Unie. Na základě těchto závěrů přijme Rada doporučení, ve kterém budou tyto hlavní směry stanoveny. O svém doporučení informuje Evropský parlament.
K zajištění užší koordinace hospodářských politik a trvalé konvergence hospodářské výkonnosti členských států sleduje Rada na základě zpráv předkládaných Komisí hospodářský vývoj v každém členském státě a v Unii, jakož i soulad hospodářských politik s hlavními směry hospodářských politik, a pravidelně provádí celkové hodnocení. Pro účely tohoto mnohostranného dohledu poskytují členské státy Komisi informace o důležitých opatřeních v oblasti své hospodářské politiky, jakož i další informace, které považují za nezbytné. Zjistí-li se, že hospodářské politiky členského státu nejsou v souladu s hlavními směry hospodářských politik nebo že by mohly ohrozit řádné fungování hospodářské a měnové unie, může se Komise na dotýčný členský stát obrátit s varováním.

Evropská ústava a HU

- Podobné závazky v oblasti veřejných financí jako SÚE
- Stále relativně mírné sankce

Smlouva o fungování EU (SFEU) a HU

- SFEU novelizovaná SES (původně SEHS)
- článek 120 SFEU: Členské státy směřují své hospodářské politiky tak, aby v rámci hlavních směrů hospodářských politiky přispívaly k dosahování cílů Unie ve smyslu článku 3 Smlouvy o Evropské unii. Členské státy a Unie postupují v souladu se zásadami stanovenými v článku 119 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž je podporováno efektivní umístování zdrojů.
- článek 121 SFEU: Členské státy považují své hospodářské politiky za věc společného zájmu a koordinují je v rámci Rady v souladu s článkem 120. Rada přijme na doporučení Komise návrh hlavních směrů hospodářských politik členských států a Unie a podá o tom zprávu Evropské radě.

Poslední vývoj

- Evropský semestr
- Pakt euro plus
- Návrh novely SFEU
- Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii.

Evropský semestr

- Přijat 2010
- Sjednocení termínů pro předkládání konvergenčních programů a programů stability
- Doporučení přijatá na základě těchto programů mohou být zapracována již do návrhu státního rozpočtu na příští rok

Pakt euro plus

- Přijat 2011
- Státy eurozóny plus Bulharsko, Dánsko, Litva, Lotyšsko, Polsko a Rumunsko
- Cíle:
- Podpořit konkurenceschopnost; b) Podpořit zaměstnanost; c) Dále přispívat k udržitelnosti veřejných financí; d) Posílit finanční stabilitu.
- Každý zúčastněný členský stát předloží konkrétní opatření, která přijme k dosažení výše uvedených cílů. Pokud členský stát prokáže, že v jeho případě nejsou opatření v některé z oblastí zapotřebí, neuvede je. Odpovědnost za volbu konkrétních politických opatření nezbytných k dosažení společných cílů nesou nadále jednotlivé země, avšak zvláštní pozornost přitom bude věnována souboru potenciálních opatření, který je uveden dále.

Pakt euro plus

- Konkrétní postupy
 - zajištění toho, aby ujednání o mzdách ve veřejném sektoru přispívala k úsilí v oblasti konkurenceschopnosti vyvíjenému v soukromém sektoru (s ohledem na významný signalizační účinek mezd ve veřejném sektoru).
 - další uvolnění podmínek v chráněných odvětvích prostřednictvím opatření na vnitrostátní úrovni za účelem odstranění neodůvodněných omezení týkajících se svobodných povolání a maloobchodu s cílem zvýšit konkurenci a efektivitu, a to v plném souladu s acquis Společenství;
 - konkrétní opatření ke zlepšení vzdělávacích systémů a na podporu výzkumu a vývoje, inovací a infrastruktury;
 - opatření ke zlepšení podnikatelského prostředí, především pro malé a střední podniky, a to zejména odstraněním byrokracie a zdokonalením regulačního rámce (například zákony o úpadku, obchodní zákoník).
 - reformy trhu práce zaměřeným na podporu „flexikurity“, omezení nenahlášené práce a zvýšení míry účasti na trhu práce;

Pakt euro plus

- Konkrétní postupy:
 - omezení režimů předčasného odchodu do důchodu a využívání cílených stimulů pro zaměstnávání starších pracovníků (především ve věkové skupině nad 55 let).
 - členské státy se zavazují při plném dodržení *acquis* Společenství zavést vnitrostátní legislativu pro řešení problémů bank. Pravidelně budou prováděny přísné zátěžové testy bank koordinované na úrovni EU. U každého členského státu bude zejména pečlivě sledována výše soukromého zadlužení bank, domácností a nefinančních podniků.
 - přímé daně zůstávají v pravomoci členských států. Pragmatická koordinace daňových politik představuje nezbytný prvek posílené koordinace hospodářských politik v eurozóně na podporu fiskální konsolidace a hospodářského růstu. Členské státy se v této souvislosti zavazují zahájit strukturované diskuse o otázkách daňové politiky, zejména s cílem zajistit výměnu osvědčených postupů, vyhnout se škodlivým praktikám a vypracovat návrhy v oblasti boje proti podvodům a daňovým únikům.

Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii (SHMU)

- Podepsána na počátku března 2012, zatím nevstoupila v platnost.
- Podepsaly všechny členské země EU mimo ČR a GB.

SHMU a HMU

- článek 1 SHMU: Smluvní strany, coby členské státy Evropské unie, se touto smlouvou zavazují posílit hospodářský pilíř hospodářské a měnové unie přijetím souboru pravidel pro zpřísnění rozpočtové kázně prostřednictvím rozpočtového paktu, jakož i posílit koordinaci svých hospodářských politik a zlepšit správu eurozóny, a podpořit tak dosažení cílů Evropské unie v podobě udržitelného růstu, zaměstnanosti, konkurenceschopnosti a sociální soudržnosti.
- článek 3 SHMU: Vedle svých povinností podle práva Evropské unie a aniž jsou tyto povinnosti dotčeny uplatňují smluvní strany následující pravidla: Stav veřejných rozpočtů smluvní strany je vyrovnaný nebo vykazuje přebytek. Pravidlo se považuje za dodržené, pokud roční strukturální saldo veřejných financí odpovídá střednědobému cíli pro danou zemi ve smyslu revidovaného Paktu o stabilitě a růstu, s tím, že spodní limit strukturálního schodku činí 0,5 % hrubého domácího produktu v tržních cenách. Smluvní strany zajistí rychlé směřování ke svému střednědobému cíli. Ročním strukturálním saldem veřejných financí“ se rozumí roční cyklicky očištěné saldo bez vlivu jednorázových a dočasných opatření.

SHMU a HMU

- článek 6 SHMU: Za účelem lepší koordinace při plánování svých emisí dluhopisů ohlašují smluvní strany předem Radě Evropské unie a Evropské komisi své plány emisí veřejných dluhopisů.
- článek 9 SHMU: Na základě koordinace hospodářských politik vymezené ve Smlouvě o fungování Evropské unie se smluvní strany zavazují, že budou společně usilovat o hospodářskou politiku, která prostřednictvím posílené konvergence a konkurenceschopnosti podporuje hladké fungování hospodářské a měnové unie a hospodářský růst. Za tímto účelem přijmou smluvní strany nezbytná opatření ve všech oblastech, jež jsou zásadní pro řádné fungování eurozóny při sledování cílů posílení konkurenceschopnosti, podpory zaměstnanosti, dalšího přispívání k udržitelnosti veřejných financí a posilování finanční stability.
- článek 11 SHMU: V rámci úsilí o těsněji koordinovanou hospodářskou politiku smluvní strany zajistí, aby všechny zásadní reformy hospodářské politiky, které hodlají uskutečnit, byly předem projednány a případně vzájemně koordinovány, přičemž postupy, které se osvědčí, budou označeny jako referenční.

HU

- Stále není dostatečně definováno, co se tím myslí.
- Stále není dostatečně definováno, jak jí dosáhnout.